

תורה שבעל פה

בית, חינוך ומשפחה

הוראות

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	–	(16x4)	–	64	נקודות
פרק שני	{	–	(12x3)	36	נקודות
א:					
פרק שלישי					
סך הכול	–			100	נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון (64 נקודות)

ענו על ארבע מן השאלות 1-5 (לכל שאלה – 16 נקודות).

1. "טובים השניים מן האחד"

- א.** העבד של אברהם ביקש רשות מבני משפחתה של רבקה לקחת אותה לאישה בעבור יצחק. מה הייתה התשובה של בני משפחתה של רבקה, ומה למד רש"י מתשובה זו? (6 נקודות)
- ב.** חז"ל דימו את הקושי שיש בזיווג זיווגים לקריעת ים סוף. על פי המהר"ל, הסבירו דימוי זה. (4 נקודות)
- ג.** בנוגע להבדל בין גברים לנשים כתב רבי עובדיה ספורנו: "וַיֵּבֶן ה' אֶל-לֵהִים אֶת הַצֶּלַע... לְאִשָּׁה - להיות לה צורת האיש וסגולותיו, ושתהיה נבדלת ממנו בכלים גשמיים בלבד".
- (1) על פי דברים אלה, הסבירו את ההבדל שבין איש לאישה.
- (2) על פי מה שלמדתם, הסבירו דעה אחרת בנוגע להבדל שבין איש לאישה. (6 נקודות)

2. יצר ויצירה

- א.** בנוגע ליצירת האדם כתוב במדרש:
- "וַיִּצְרֶה - שתי יצירות: יצירה מן התחתונים ויצירה מן העליונים" (בראשית רבה, פרשה י"ד, ג').
- צינו שתי פעולות של האדם שבהן באה לידי ביטוי יצירתו מן התחתונים, ושתי פעולות של האדם שבהן באה לידי ביטוי יצירתו מן העליונים. (6 נקודות)
- ב.** בנוגע להתמודדות עם היצר כתב בעל ספר החינוך: "אין לנו לפרוץ אפילו גדר קטן בעניינים אלו כלל, אלא לשמור כל ההרחקים שהודיעונו זיכרונם לברכה בפרט. ובמה שלא הזכירו הם, יש על כל אחד ואחד לעשות כפי מה שימצא את גופו מוכן... שאם הוא מוצא עצמו שצריך גדר, אף על המותר יגדור עצמו" (מצווה קפח).
- בדברי בעל ספר החינוך מובאות הנחיות שנועדו לסייע לאדם להתמודד עם יצרו. כתבו בלשונכם שתי הנחיות. (6 נקודות)
- ג.** על פי מה שלמדתם, מדוע ההרגל לראות מראות לא צנועים מזיק לאדם? כתבו נימוק אחד. (4 נקודות)

3. מתי להינשא?

א. "אמר רב יהודה אמר רב: אסור לאדם שיקדש את האישה עד שיראנה" (קידושין מא, ע"א).

(1) על פי המשך דברי הגמרא, כתבו את הטעם לאיסור זה.

(2) הסבירו מדוע איסור זה אינו סותר את האיסור להסתכל בעריות.

(5 נקודות)

ב. (1) חז"ל הנחו את האדם להקדים פרנסה לנישואין. מהי המטרה של הנחיה זו?

(2) "אִשָּׁה תֵּאָרֵשׁ... בֵּית תְּבִנָּה... כָּרֶם תִּטָּע..." (דברים כ"ח, ל').

הרמב"ם ציין כי פסוק זה סותר לכאורה את ההנחיה של חז"ל להקדים פרנסה לנישואין.

כתבו את התירוץ של הרמב"ם לסתירה זו. בתשובתכם ציינו את ההקשר של פסוק זה.

(7 נקודות)

ג. (1) מדוע כיום אנשים רבים נוהגים להקדים נישואין לפרנסה?

(2) מהי ההדרכה לבני הזוג עקב כך?

(4 נקודות)

4. קידושין ונישואין

א. "המקדש בלא שידוך או המקדש בשוק, אף על פי שקידושיו קידושין גמורין, מכין אותו מכת מרדות".

(רמב"ם, הלכות אישות, פרק ג', הלכה כ"ב)

(1) הסבירו את המושג "שידוכין" בלשון חז"ל.

(2) "המקדש בלא שידוך" – מדוע "מכין אותו מכת מרדות"?

(4 נקודות)

ב. (1) אביחי ומוריה התארסו (ללא "שטר תנאים"). זמן מה לאחר מכן הודיע אביחי למוריה שהוא רוצה לבטל את האירוסין.

האם אביחי צריך לעשות פעולה נוספת כדי לבטל את האירוסין? נמקו את תשובתכם.

(2) יש הנוהגים לחתום על "שטר תנאים". ציינו שני פרטים שנוהגים לכתוב בשטר זה.

(5 נקודות)

ג. (1) כתבו שני תנאים שצריכים להתקיים במעמד הקידושין כדי שיהיה לקידושין תוקף הלכתי.

(2) מה הם "קידושי שחוק", ומה על האישה לעשות כדי להימנע מן הספק?

(7 נקודות)

5. בניית הבית

א. "האזהב את אשתו כגופו, והמכבדה יותר מגופו... עליו הכתוב אומר: 'וַיִּדְעָתָּ כִּי שְׁלוֹם אֶהְיֶה' (איוב ה', כ"ד)".
(יבמות סב, ע"ב)

(1) הסבירו את הקשר בין המילה "כבוד" ובין המילה "כובד" בנוגע לקשר הרצוי בין בני זוג.

(2) הסבירו את הביטוי המודגש בקו, וכתבו דוגמה לביטוי זה.

(5 נקודות)

ב. (1) הרב משה בלייכר הדגיש את החשיבות של תקשורת טובה בין בני זוג.

על פי הרב משה בלייכר, כתבו כיצד על בני זוג להקשיב זה לזה.

(2) מהו המסר שלומדים מן הסיפור התלמודי על האישה ששברה נרות על ראשו של בבא בן בוטא?

(5 נקודות)

ג. (1) במהלך הדורות נשאלו הפוסקים מהו עונשו של בעל שמכה את אשתו.

כתבו עונש אחד שהציע אחד מן הפוסקים.

(2) על פי הרמב"ם, גם בזמן שהבעל והאישה מותרים זה לזה, יש מצבים שבהם אסור להם לחיות חיי אישות זה עם זה.

כתבו שני מצבים כאלה.

(6 נקודות)

עליכם לענות על פרק שני או על פרק שלישי, לפי התכנים שלמדתם.**פרק שני** (36 נקודות)

אם למדתם **פרקים א'–י"א מן החוברת**, ענו על שלוש מן השאלות 6–10 (לכל שאלה – 12 נקודות).

6. מחויבויות שבין איש לאשתו

א. בכתובה החתן מתחייב על סכום של מאתיים זוז ועל סכום כסף נוסף (עשרות אלפי שקלים או מאות אלפי שקלים).

(1) מהי ההגדרה ההלכתית של הסכום "מאתיים זוז", ומהי ההגדרה ההלכתית של סכום הכסף הנוסף?

(2) מדוע תיקנו חכמים שהחתן יתחייב בכתובה על סכום כסף נוסף?

(4 נקודות)

ב. (1) בכתובה מוזכרת ההתחייבות של החתן לשעבד את נכסיו:

"וכך אמר החתן _____, אחריות שטר כתובה זו ונדוניה זו ותוספת זו קיבלתי עליי ועל יורשיי אחריי להיפרע

מכל המעולה והיקר שבנכסים והקניינים שיש לי תחת השמיים" (תורגם מן הארמית).

הסבירו מהי המטרה של שעבוד זה.

(2) מהי הפעולה שמעניקה תוקף הלכתי לכתובה?

(5 נקודות)

ג. יש הטוענים שבמעמד הנישואין לא ראוי לעסוק בענייני ממון הכתובים בכתובה.

על פי מה שלמדתם, מה אפשר להשיב על טענה זו? (3 נקודות)

7. מצוות עונה

א. על פי הרב יוסף דב סולובייצ'ק, ההלכות שנוגעות לחיי האישות שבין איש לאשתו "מיוסדות על עיקרון פסיכולוגי...

והן מפליאות בפיקחותן וב'חדישותן' " ("ובקשתם משם", איש ההלכה).

כתבו דוגמה אחת להלכה בתחום זה, והסבירו את העיקרון הפסיכולוגי שבהלכה זו. (4 נקודות)

ב. על הפסוק "עַל כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבֶשֶׁר אֶחָד" (בראשית ב', כ"ד) כתב הרמב"ן:

"לְבֶשֶׁר אֶחָד - הוולד נוצר על ידי שניהם, ושם נעשה בשרם אחד, לשון רש"י. ואין בזה טעם, כי גם הבהמה והחיה

יהיו לבשר אחד בוולדותיהם. והנכון בעיניי, כי הבהמה והחיה אין להם דבקות בנקבותיהן, אבל יבוא הזכר על איזה

נקבה שימצא וילכו להם..."

(1) הסבירו את הביטוי "והיו לבשר אחד" על פי פירוש רש"י, והסבירו את הנימוק של הרמב"ן לדחיית פירוש זה.

(2) על פי המשך דברי הרמב"ן, מה מייחד את הקשר שבין איש לאישה?

(8 נקודות)

8. טומאה וטהרה

א. "וְאֵלָּא אִשָּׁה בְּנִדָּת טְמֵאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ" (ויקרא י"ח, י"ט). "יכול יחבקנה וינשקנה?...?" (אבות דרבי נתן).

(1) מאילו מילים בפסוק בספר ויקרא למדו את התשובה על השאלה שבמדרש?

(2) מאיזה סוג דיבורים על האדם להימנע מלדבר עם אשתו בזמן נידתה?

(4 נקודות)

ב. הסבירו כיצד אפשר לראות בתקופה של ה"הרחקות" הזדמנות ליצירת חוויה חיובית. (2 נקודות)

ג. בספר החינוך מובאים שני טעמים לטבילה במקווה:

1. "כדי שיראה האדם את עצמו אחר הטבילה כאילו נברא באותה שעה".

2. "יש בטבילה רמז אל הטובל שינקה נפשו מכל חטא".

לפי כל אחד מן הטעמים, הסבירו מדוע הטבילה היא במים. (6 נקודות)

9. כיסוי ראש

א. הרב משה פיינשטיין כתב:

"ולכן לדינא אף שמן הראוי שיחמירו הנשים לכסות כדסובר (=כמו שסובר) החתם סופר הואיל ויצא מפומיה (=מפיו)

דגאון גדול כמותו... אבל פשוט שאלו הרוצות להקל... אין להחשיבן לעוברות על דת יהודית ח"ו".

(שו"ת אגרות משה, אבן העזר, חלק א', סימן נ"ח)

(1) על פי הרב משה פיינשטיין, באיזה אופן ראוי שאישה נשואה תכסה את ראשה לכתחילה ברשות הרבים?

(2) על פי הרב משה פיינשטיין, באיזה אופן אישה נשואה יכולה להקל בנוגע לכיסוי ראשה, ולא תיחשב

"עוברת על דת יהודית"? בתשובתכם כתבו מהי "דת יהודית".

(6 נקודות)

ב. (1) בגמרא מסופר על קמחית שהקפידה הקפדה מיוחדת בנוגע לכיסוי ראשה.

מה הייתה ההקפדה המיוחדת של קמחית, ומה היה שכרה בעבור הקפדה זו לפי דבריה?

(2) מהו התנאי הנדרש כדי לפטור אישה נשואה מלכסות את ראשה בביתה?

(6 נקודות)

10. שאלות קצרות

ענו בקצרה על שניים מן הסעיפים א-ג (לכל סעיף – 6 נקודות).

א. גבר ואישה שנוסעים לבדם במכונית, לא בשעת הדחק ולא במקום סכנה, אינם עוברים על איסור ייחוד אם מתקיימים

שני תנאים. כתבו את שני התנאים.

ב. (1) כתבו שני תנאים הנדרשים כדי לברך שבע ברכות בשבעת הימים שלאחר הנישואין.

(2) כיצד על החתן והכלה לשמוח בשבעת הימים האלה? כתבו דרך אחת.

ג. בנוגע לחובת ההורים ללמד את ילדיהם תורה, מובא בחוברת הלימוד הפסוק הזה:

"כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתִגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות י"ט, ג').

(1) על פי המדרש, למי הכוונה בכינוי "בית יעקב", ולמי הכוונה בכינוי "בני ישראל"?

(2) על פי רבנו בחיי, מדוע בפסוק הוקדם "בית יעקב" ל"בני ישראל"?

עליכם לענות על פרק שני או על פרק שלישי, לפי התכנים שלמדתם.**פרק שלישי (36 נקודות)**

אם למדתם **פרקים א'–ו', י'–י"ד מן החוברת**, ענו על שלוש מן השאלות 11–15 (לכל שאלה – 12 נקודות).

11. מחויבויות שבין איש לאשתו

א. בכתובה החתן מתחייב על סכום של מאתיים זוז ועל סכום כסף נוסף (עשרות אלפי שקלים או מאות אלפי שקלים).

(1) מהי ההגדרה ההלכתית של הסכום "מאתיים זוז", ומהי ההגדרה ההלכתית של סכום הכסף הנוסף?

(2) מדוע תיקנו חכמים שהחתן יתחייב בכתובה על סכום כסף נוסף?

(4 נקודות)

ב. (1) בכתובה מוזכרת ההתחייבות של החתן לשעבד את נכסיו:

"וכך אמר החתן _____, אחריות שטר כתובה זו ונדוניה זו ותוספת זו קיבלתי עליי ועל יורשיי אחריי להיפרע

מכל המעולה והיקר שבנכסים והקניינים שיש לי תחת השמיים" (תורגם מן הארמית).

הסבירו מהי המטרה של שעבוד זה.

(2) מהי הפעולה שמעניקה תוקף הלכתי לכתובה?

(5 נקודות)

ג. יש הטוענים שבמעמד הנישואין לא ראוי לעסוק בענייני ממון הכתובים בכתובה.

על פי מה שלמדתם, מה אפשר להשיב על טענה זו? (3 נקודות)

12. התנהלותה של משפחה

א. (1) מה ענה רבי אלעזר בן עזריה לחכמים שהציעו לו להיות נשיא?

(2) על פי הראי"ה קוק, מדברי רבי אלעזר בן עזריה לומדים על ההתנהלות הראויה למנהיג.

מהי ההתנהלות הראויה למנהיג, ומהו הקשר בין התנהלות זו ובין התשובה של רבי אלעזר בן עזריה לחכמים?

(7 נקודות)

ב. "בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות. ולמה נכתב? דרוש וקבל שכר" (סנהדרין עא, ע"א).

(1) הסבירו מדוע "בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות".

(2) על פי הרש"ר הירש, הסבירו את הביטוי "דרוש וקבל שכר".

(5 נקודות)

13. קרבה בין האיש לאישה

- א. על פי הרב יוסף דב סולובייצ'יק, ההלכות שנוגעות לחיי האישות שבין איש לאשתו "מיוסדות על עיקרון פסיכולוגי... והן מפליאות בפיקחותן וב'חדישותן' " ("ובקשתם משם", איש ההלכה).
- כתבו דוגמה אחת להלכה בתחום זה, והסבירו את העיקרון הפסיכולוגי שבהלכה זו. (4 נקודות)
- ב. על הפסוק "עַל כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד" (בראשית ב', כ"ד) כתב הרמב"ן: "לְבָשָׂר אֶחָד - הוולד נוצר על ידי שניהם, ושם נעשה בשרם אחד, לשון רש"י. ואין בזה טעם, כי גם הבהמה והחיה יהיו לבשר אחד בוולדותיהם. והנכון בעיניי, כי הבהמה והחיה אין להם דבקות בנקבותיהן, אבל יבוא הזכר על איזה נקבה שימצא וילכו להם..."
- (1) הסבירו את הביטוי "והיו לבשר אחד" על פי פירוש רש"י, והסבירו את הנימוק של הרמב"ן לדחיית פירוש זה.
- (2) על פי המשך דברי הרמב"ן, מה מייחד את הקשר שבין איש לאישה?
- (8 נקודות)

14. סוגה בשושנים – קרבה וריחוק בחיי הזוגיות

- א. "וְאֵל אִשָּׁה בְּנִדַּת טְמֵאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגִלּוֹת עֲרוּתָהּ" (ויקרא י"ח, י"ט). "יכול יחבקה וינשקנה?...?" (אבות דרבי נתן).
- (1) מאילו מילים בפסוק בספר ויקרא למדו את התשובה על השאלה שבמדרש?
- (2) מאיזה סוג דיבורים על האדם להימנע מלדבר עם אשתו בזמן נידתה?
- (4 נקודות)
- ב. הסבירו כיצד אפשר לראות בתקופה של ה"הרחקות" הזדמנות ליצירת חוויה חיובית. (2 נקודות)
- ג. (1) "שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחי... מפני מה אמרה תורה מילה לשמונה?" (נידה לא, ע"ב).
- כתבו בלשונכם את תשובתו של רבי שמעון בן יוחי על שאלת תלמידיו.
- (2) "תניא היה רבי מאיר אומר: מפני מה אמרה תורה נידה לשבעה?" (שם).
- כתבו בלשונכם את תשובתו של רבי מאיר על שאלה זו.
- (6 נקודות)

15. שאלות קצרות

- ענו בקצרה על שניים מן הסעיפים א-ג (לכל סעיף – 6 נקודות).
- א. גבר ואישה שנוסעים לבדם במכונית, לא בשעת הדחק ולא במקום סכנה, אינם עוברים על איסור ייחוד אם מתקיימים שני תנאים. כתבו את שני התנאים.
- ב. (1) כתבו שני תנאים הנדרשים כדי לברך שבע ברכות בשבעת הימים שלאחר הנישואין.
- (2) כיצד על החתן והכלה לשמוח בשבעת הימים האלה? כתבו דרך אחת.
- ג. בנוגע לחובת ההורים ללמד את ילדיהם תורה, מובא בחוברת הלימוד הפסוק הזה: "כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתִגִּיד לְבָנֶי יִשְׂרָאֵל" (שמות י"ט, ג').
- (1) על פי המדרש, למי הכוונה בכינוי "בית יעקב", ולמי הכוונה בכינוי "בני ישראל"?
- (2) על פי רבנו בחיי, מדוע בפסוק הוקדם "בית יעקב" ל"בני ישראל"?

בהצלחה!